

7. Недобух А.С. Вербальные сигналы мены коммуникативных ролей. // Языковое общение: процессы и единицы./ Сб. науч. тр. – Калинин: 1988.
8. Wunderlich D. Zur Konventionalität von Sprechhandlungen. In: Linguistische Pragmatik. – Wiesbaden, 1975.
9. Грайс Г.П. Логика и речевое общение./НЗЛ №16. – М.: 1985.
10. Leech G. Principles of Pragmatics, L., NY, 1983.
11. Бобырева Е.В. Семантика и прагматика инициальных и финальных реплик диалога./ Языковая личность: проблемы значения и смысла – Волгоград: 1994.
12. Чахоян Л.П., Невзорова Г.Д. Коммуникативная интенция в структуре речевого произведения./ Речевые акты в лингвистике и методике, межвуз. сб. науч. тр.: ПГПИИЯ, 1986.

УДК 372.8:811.111:316.722

Козубай В.І.
(Хмельницький, Україна)

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

В статті йдеться про лінгвокультурологію як комплексну наукову дисципліну, що вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури і мови у різноманітних аспектах.

Ключові слова: етнолінгвістика, синхронна взаємодія, менталітет, семіотична система, фразеологічна одиниця.

Стаття розглядає лінгвокультурологію як комплексну наукову дисципліну, яка вивчає взаємозв'язок культури і мови в різних аспектах.

Ключевые слова: этнолингвистика, синхронное взаимодействие, менталитет, семиотическая система, фразеологическая единица.

The article deals with linguistic culture studies as all-in science investigating interconnection and interaction of culture and language in various aspects.

Key words: ethnolinguistics, synchronic interaction, mentality, semiotic system, phrasal unit.

У всі часи мова залишається найяскравішою ідентифікаційною характеристикою етносу. Ще Піфагор «для пізнання вдачі народу» радив, перш за все вивчити його мову. Також безперечним є зв'язок мови з культурою – вона несе в собі джерело всього сущого, в тому числі і самої людини. Але, не зважаючи на це, макролінгвістична проблематика (мова-суспільство-культура-особистість), зацікавленість у якій досягла апогею в працях В.фон Гумбольдта, Г. Штейнталя, К. Фосслера, А.А. Потебні та інших вчених в першій половині ХХ ст. була відсунута на другий план досягненнями структуралізму, який був обмежений дослідженнями мови «в собі та для себе».

Проте, вже з кінця минулого сторіччя в рамках зміни наукової парадигми гуманітарних знань відбулося повернення до попередньої концепції, і на місце панівної системно-

структурній і статичній парадигмі приходить парадигма антропометрична, функціональна, когнітивна та динамічна, яка повернула людині статус «міри всіх речей» та поставила його в центр всесвіту.

На новому етапі пізнання центр дослідницької уваги закономірно переводиться з вже вивчених головних проблем на проблемну периферію та зупиняється на межі областей наукового пізнання, виникають етнопсихологія, психолінгвістика, когнітивна психологія, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, в середині яких процес міждисциплінарного синтезу та симбіозу продовжується, що веде до відокремлення, наприклад, від етнопсихолінгвістики, етносемантики і, навіть, етнофразеології.

Наприкінці ХХ ст. викристалізувалася і почала бурно розвиватися нова міждисциплінарна площина гуманітарних досліджень, ядро якої – мова і культура. Термін «лінгвокультурологія» виник завдяки працям фразеологічної школи В.Н. Телія та публікаціям В.В. Воробйова, В.А. Маслової та ін.

Сьогодні лінгвокультурологія – наймолодше відгалуження етнолінгвістики. Завдання цієї науки полягають у вивченні та описі взаємовідношень мови й культури, мови й етносу, мови та народного менталітету. І створена вона, за прогнозом Бенвеніста, «на основі тріади : мова, культура, людська особистість» та репрезентує лінгвокультуру як лінізу, крізь яку дослідник може бачити матеріальну і духовну самобутність етносу.

Таким чином, лінгвокультурологія – це комплексна наукова дисципліна, яка вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури та мови у їх функціонуванні та відображає цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності їх мовного і немовного (культурного) змісту.

Лінгвокраїнознавство, яке визначалося як лінгводидактичний аналог або корелят соціолінгвістики, передбачається розглядати як прикладний аспект, як практичну реалізацію лінгвокультурології у процесі викладання мови іноземцям. Про граничний статус нової дисципліни свідчить визначення: це – наука, яка виникла на межі перетину лінгвістики і культурології та досліджує прояви культури народу, які відбилися та закріпилися у мові.

Синхронна спрямованість лінгвокультурології проявляється в дефініції, де вона розглядається як та частина етнолінгвістики, яка присвячена вивченню та опису співвідношення мови та культури в їх синхронній взаємодії. Таке розуміння предмету лінгвокультурології розвиває ідеї, які висловили свого часу А.А. Потебня, М.М. Покровский, В.В. Віноградов, Д.С. Ліхачов, Н.И. Толстой, Ю.М. Лотман. Ці ідеї пов'язані з проявами культурно-національної специфіки виразних засобів мови.

Якщо історична фразеологія відноситься до етнолінгвістики, то сучасна фразеологічна система є одним з об'єктів вивчення в лінгвокультурології, що «досліджує, перш за все, живі комунікативні процеси та їх зв'язок з мовними виразами, що існують синхронно з діючим менталітетом народу».

Об'єкт лінгвокультурології (галузь дійсності) – взаємодія мови, в якості транслятора культурної інформації, і культури – як історичної пам'яті народу. Предмет дослідження (як частина об'єкту) є мовні одиниці, які набули символічне, еталонне, образно-метафоричне значення в культурі і узагальнюють результати діяльності людської свідомості – архетипового та прототипового, що закріплені у міфах, легендах, ритуалах, обрядах, фольклорних та релігійних дискурсах тощо.

З одного боку, лінгвокультурологія орієнтована на людський (культурний) фактор в мові, з іншого – на мовний фактор в людині.

Лінгвокультурологія – частина науки про людину, центром тяжіння якої є феномен культури. Культура – своєрідна історична пам'ять народу. Мова зберігає та збагачує колективну пам'ять завдяки кумулятивній (накопичувальній) функції [1:126].

Одночасно, між двома важливішими атрибутами людини та суспільства існують значні відмінності:

У мові, як засобі комунікації, переважає установка на масового адресата, тоді як у культурі цінується елітарність.

Культура, як знакова система (на відміну від мови), не схильна до самоорганізації.

Мова і культура – це різні семіотичні системи. Таке зіставлення наближає дослідників до висновку, що культура не ізоморфна, а гомоморфна мова (структурно подібна) [2:25].

Завдання лінгвокультурології полягає в тому, щоб експліцирувати культурне значення мовної одиниці («культурні знання») шляхом співвідношення прототипної ситуації фразеологізма або іншої мовної одиниці, їх символічного прочитання з відомими «кодами» культури. Культурні знання – це частина культурно-мовної компетенції особистості, яка говорить даною мовою. Для лінгвокультурології культура важливіша за цивілізацію тому, що цивілізація матеріальна, а культура символічна. Такі концепти як міфи, звичаї, звички, ритуали належать до культури, вони закріплюються у формах побутової і ритуальної поведінки, мовних одиницях та виразах [3:25-26].

Сукупність лінгвокультурологічної інформації можна представити у вигляді лінгвокультурологічних полів. У якості одиниці такого поля пропонується “лінгвокультурема”, яка визначається як комплексна міжрівнева одиниця та являє собою діалектичну єдність мовного та екстралінгвістичного (понятійного чи предметного) змісту. Лінгвокультурема поєднує форму (знак) та зміст (мовне значення і культурний фон, ореол). За структурою лінгвокультурема охоплюють різні типи одиниць: від лексеми до цілого тексту.

Розглянемо деякі аспекти англійської фразеології. Фразеологічний фонд включає фразеологізми трьох типів: інтернаціональні, суто національні та змішаного типу. Найбільш насичені лінгвокраїнознавчою інформацією виявилися фразеологічні одиниці (ФО), які мають у своєму складі топоніми, власні імена (історичні персонажі чи літературні герої), назви їжі та рослин, предметів побуту.

Саме в цих фразеологізмах проявляються національно-специфічні моменти відображення та сприйняття англіцями навколишньої дійсності. З комунікативно-прагматичних та лінгвокультурологічних позицій прислів'я можна розглядати як потенційний та реальний оберг фразеології. Особливого поширення прислів'я набувають у пресі та публіцистиці, у соціально-критичних та рекламних текстах. При цьому вони слугують джерелом різноманітної лінгвокультурознавчої інформації. Як засіб наочно-образного виразу думки, прислів'я часто використовуються у суспільній комунікації завдяки таким властивостям, як складність семантичної структури, здатність до асоціативних зв'язків та okazionalnomy перетворенням [4:96].

В лінгвокультурологічному й когнітивному аспектах досліджуються проблеми перекладу та перекладознавства. В цьому сенсі перекладознавство трактується як галузь знань, що займає граничне положення між лінгвістикою і культурологією тому, що пере-

клад допомагає здійснювати діалоги не тільки мов, але і культур. По суті, ця сфера корелюється порівняльною лінгвокультурологією.

Отже, сполучення лінгвокультурологічного і когнітивного підходів дозволяє релятивізувати принцип мовної відносності, яка, у свою чергу, виявляється відносною, а не абсолютною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великобритания: Лингвострановедческий словарь / Рум А.Р.У., Колесников Л.В., Пасечник Г.А. и др. – М.: Рус. яз., 1978. – 480 с.
2. Воробьев В.В. Культурологическая парадигма русского языка: Теория описания языка и культуры во взаимодействии. – М.: Ин-т русск. яз. им. А.С. Пушкина, 1994. – 76с.
3. Бургин М.С. Культурологический подход как средство достижения высшего уровня владения языком // Язык и культура: Пятая междунар. науч. конф. – Т. 1: Философия языка и культуры. – Киев: Collegium, 1997. – С. 25 – 26.
4. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1990. – 248 с.

УДК – 81'271:81'42

Качмар О. Ю.
(Ужгород, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОКОГНІТИВНОГО ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ *MANAGEMENT*

У статті розглянуто одне з основних понять когнітивної лінгвістики – концепт та його специфічні риси. Проаналізовано основні підходи до його тлумачення – лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний, запропоновані вітчизняними та зарубіжними науковцями. Виокремлено структурні та типологічні особливості концепту.

Ключові слова: *концепт, типологія, лінгвокогнітивний, лінгвокультурний, антропология.*

В статье рассмотрено одно из основных понятий когнитивной лингвистики – концепт и его специфические черты. Проанализированы основные подходы к его определению – лингвокогнитивный и лингвокультурный, предложенные отечественными и зарубежными учеными. Выделены структурные и типологические особенности концепта.

Ключевые слова: *концепт, типология, лингвокогнитивный, лингвокультурный, антропология.*